



TÜRÜK

Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2013 Yıl:1, Sayı:1

Sayfa: 65-79

ISSN: 2147-8872

AYFER TUNÇ'UN “MEMLEKET HİKÂYELERİ” ADLI ESERİNDE SAKARYA, KARASU VE İSTANBUL ÜÇGENİ

Zeynep Ateşal*

Özet

Çağdaş Türk Edebiyatı'nın öykü ve roman türünde eser veren en önemli yazarlarından biri olan Ayfer Tunç'un ilk öykü kitabı *Saklı* (1989), son kitabı ise *Memleket Hikâyeleri* (2012) adlı kitabıdır. Refik Halit'e hem ismiyle hem de içeriğiyle göndermeler yapan Ayfer Tunç'un *Memleket Hikâyeleri* şimdiye kadar yazılanlardan farklı bir eserdir. Deneme ve hikâye karışımı olan bu eserde; memleket fikri, aynı memleketli olma, taşra hayatı üstüne hem tespitler hem de hikâyeler var. Refik Halit'in *Memleket Hikâyeleri* isimli kitabına gönderme yapan eser; *Memleket Yazıları*, *Fotoğraflar Anlatıyor*, *Memleket Hikâyeleri* olmak üzere üç bölümden oluşmuştur. Taşra duygusu, küçük insanların faşizmi, tarihe bakışımız hakkında yazılmış Tunç'un bu eserinde olaylar Refik Halit'inkinden farklı olarak daha çok İstanbul, Karasu ve Sakarya'da geçmiştir. Mekânsal evren dar gözükmeye rağmen farklı coğrafyayı temsil eden tipler hem anlatıdaki şahıs kadrosunu zenginleştirmiş hem de mekânsal derinliğe katkıda bulunmuştur. Dolayısıyla bu eser toplumsal tabakayı en geniş ölçüde yansıtmıştır. Karadeniz'den Ankara'ya, Lüleburgaz'dan İstanbul'a memleketin dört bir köşesinden tüm toplumsal tabakadan olan ve birbirinden ilginç insan tipleri, Ayfer Tunç'un kalemıyla *Memleket Hikâyeleri* adlı kitabında bir arada toplanmıştır. Kitaptaki kişiler daha çok Sakarya, Karasu, Karadeniz ve Erzurum'da dolaşmış ayrıca olaylar da bu mekânlarda geçmiştir.

Anahtar kelimeler: Ayfer Tunç, Memleket Hikâyeleri, Sakarya-Karasu-İstanbul, Refik Halit (Karay), Çağdaş Türk Edebiyatı.

SAKARYA, KARASU AND ISTANBUL TRIANGLE IN AYFER TUNÇ'S “MEMLEKET HİKÂYELERİ”

Abstract

Ayfer Tunç, who has works in story and novel genres is one of the most important writers of Contemporary Turkish Literature. Her first story book is *Saklı* (1989) and her last book is *Memleket Hikâyeleri* (2012).

• Yüksek Lisans, Sakarya Üniversitesi, Sosyalbilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi, zatesalfeza@gmail.com

Ayfer Tunç's Hometown Stories, which makes reference to Refik Halit with both its name and context, is different from its kinds. In this work which is a mixture of article and story there are both findings and stories on the idea of national, being from the same national, rural life. This work which makes reference to Refik Halit's *Memleket Hikâyeleri* consists of three parts including *Memleket Yazıları*, *Fotoğraflar Anlatıyor*, *Memleket Hikâyeleri*. In this book, which is written on the sense of rural, fascism of ordinary people, and our approach to history, incidents took place mostly in Istanbul, Karasu and Sakarya unlike Refik Halit's work. Characters that represent different geographies enriched the character staff as well as contributing to the spatial depth in the story even though the spatial universe seems to be narrow. Therefore this work reflects the social stratum extensively. There are many interesting human types from the Black Sea to Ankara, from Lüleburgaz to Istanbul, from all corners of the country and all kind of social stratum brought together by Ayfer Tunç in her *Memleket Hikâyeleri*. Characters in the book lived mostly in Sakarya, Karasu, Black Sea and Erzurum, and the incidents took place in these settings.

Key words: Ayfer Tunç, Memleket Hikâyeleri, Sakarya-Karasu-İstanbul, Refik Halit (Karay), Contemporary Turkish Literature.

1.Giriş

Sakarya bir mekân olarak Türk Edebiyatı açısından önemli bir yere sahiptir. Bu şehri önemli kılan nedenlerin başında da bu şehirde doğan birçok şairin gerek edebiyata gerekse sanata büyük katkıda bulunmuş olmaları gelmektedir.

Sakarya doğumlu olan yazarlardan Ayfer Tunç da günümüzde edebiyatımıza önemli ölçüde katkıda bulunmuş bir değerdir. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitiren, üniversite yıllarında çeşitli edebiyat ve kültür dergilerinde yazılar yazmaya başlayan Tunç'un edebiyat üzerine ilk yazısı 1983'te *Edebiyat 81* dergisinde yayınlanmıştır (URL1). Bunun yanı sıra Tunç, 1989 yılında Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği Yunus Nadi öykü Armağanı'na katılmış, *Saklı* adlı yapıtıyla birincilik ödülünü almıştır. 1999-2004 yılları arasında Yapı Kredi Yayınları'nda yayın yönetmeni olarak görev yapan Tunç'un 2001 yılında yayınlanan ve büyük ilgi gören *Bir Maniniz Yoksa Annemler Size Gelecek-70'li Yıllarda Hayatımız* adlı yapıtı, 2003 yılında yedi Balkan ülkesinin katılımıyla düzenlenen *Uluslararası Balkanika Ödülü*'nü kazanmıştır. Altı Balkan diline çevrilmesine karar verilen bu yapıt, Suriye ve Lübnan'da da Arapça olarak yayınlanmıştır. Bunun yanı sıra, Tunç'un 2003 yılında Sait Faik'in öykülerinden hareketle yazdığı *Havada Bulut* adlı senaryosu filme çekilerek TRT'de gösterilmiştir (Tunç, 2007).

Yazarın başlıca eserleri ise şunlardır (URL2-URL3):

Öyküleri:

Saklı (1989), *Mağara Arkadaşları* (1996), *Aziz Bey Hadisesi* (2000), *Taş-Kâğıt-Makas* (2003), *Evvelotel* (2006).

Romanları:

Kapak Kızı (1992), *Bir Deliler Evinin Yalan Yanlış Anlatılan Kısa Tarihi* (2009), *Yeşil Peri Gecesi* (2010), *Suzan Defter* (2011).

Araştırma ve Yaşantı:

İkiyüzlü Cinsellik (1994) (araştırma), *Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Gelecek* (2001), *Ömür Diyorlar Buna* (2007), *Memleket Hikâyeleri* (2012).

Tanpınar ekolünün bir takipçisi olarak değerlendirilebilecek olan Ayfer Tunç'un öykü dünyası Ahmet Hamdi Tanpınar ve Oğuz Atay olmak üzere başlıca iki kaynaktan beslenmektedir. Tunç için karakter oluşturmada, anlatımda, dilde Tanpınar önemli bir kaynakken, onun ironi/absürd/trajikomik yaklaşımında Oğuz Atay ön plana çıkmaktadır. Arka planda Peyami Safa'nın etkileri de görülmektedir. Bununla birlikte Tunç, kendine özgü öykü evrenini oluşturmaya başlamıştır (URL4).

Yazarın hikâyeleri ağırlıklı olarak "yalnızlık, sevgisizlik, ölüm, aşk ve acı" gibi çeşitli temalardan oluşmaktadır. Hikâyelerinin çoğunu edinmiş olduğu tecrübeler dâhilinde yazmaktadır. "Hep yaşanmış hayat tecrübelerine eğilir. Bu yüzden hayattan bir kesit değildir onun anlattıkları. Bütün bir hayatın kendisidir. Her şey olup bitmiş, yaşanan yaşanmıştır. Dönüp bu hayatı, yaşanmışlıkları, sonu hüsrarla biten hayatları anlatır bize" (URL5).

İçten ve sıcak bir anlatımın görüldüğü Tunç'un hikâyelerinde; nasıl anlatıldığı değil ne anlatıldığı önemlidir. Bu yüzden yazar, hikâyelerinde biçimsel bir kaygı taşımaz. Ağırlıklı olarak *klasik* anlatım biçimine yaslanır fakat zaman zaman modern anlatım biçiminin imkânlarından da yararlanmayı ihmal etmez. Harmancı ve Solak (2010) daha çok *klasik* öykü anlatımını benimseyen yazarın sağlam bir kurgu ile ördüğü öykülerinde Osmanlı Türkçesi kökenli kelimelerin zengin çağrışımlarından yararlandığını belirtmektedirler.

1.1. Problem Durumu / Kuramsal Çerçeve

Ayfer Tunç, Türkiye'ye olan derin bağlılığını anlatmak, ezeli ve ebedi meselelerin bizi nasıl yaraladığını, nasıl geleceksiz ve ümitsiz bıraktığını anlatmak için böyle bir eseri kaleme almıştır. Ayrıca yazar eserinde ben-öteki karşıtlığını irdelemiş, gündelik hayatla ilgili gülümseten bir o kadar da iç sızlatan ayrıntılara yer vermiştir. Yazar, kitabını nasıl bir süreçte yazdığını ise şöyle özetlemektedir:

"Ülkeme dair üzüntümün giderek derinleştiği bir süreçte yazdım. Yaşadığım ve tesadüfen gittiğim şehirlerdeki karakter kaybından, toplumun geneline egemen olan kültürel ve zihinsel kargaşadan, ruhunu satmışlıktan, ikiyüzlülükten, açgözlülükten, çıkar için değerlerini tahrip eden anlayıştan, her an milliyetçi, şoven ve düşmanca yeni bir gösterinin sahneye konmasından, gurur gibi taşınan nefret ve öfkeden duyduğum yorgunluğun, mutsuzluğun ve bıkkınlığın küçük ve yetersiz bir ifadesi bu kitap" (URL6).

Memleket Hikâyeleri, bir tarafıyla sosyolojik bir anlatırken diğer bir tarafıyla da yazarın romancı yönü sayesinde memleket insanının mizacını, düşüncelerini ve algısını tasvir eden bir öykü kitabı mahiyetindedir (URL7).

Ayfer Tunç, hem kendi yaşadıklarından yola çıkarak hem de başkalarından duyarak öğrendiği hikâyeleri, *Memleket Hikâyeleri* adlı eserinde buluşturmuştur. Dolayısıyla *Memleket Hikâyeleri*, bir tarafıyla sosyolojik bir anlatırken diğer bir tarafıyla da yazarın romancı yönü sayesinde memleket insanının mizacını, düşüncelerini ve algısını tasvir eden bir öykü kitabı mahiyetindedir. Yazar, hikâyeymiş gibi okunmasını talep ettiği eseri tamamen kurmaca bir zemine oturtmak yerine memleket manzaralarının insana, mekâna, zamana sirayet etmesinden meydana gelen bir gerçekliği yazmaya çalışmıştır. Yazar, tıpkı Refik Halit gibi edebî bir gerçeklik oluşturmaya çalışır.

Yazarlığa mizah öyküleriyle başlayan, hikâyeciliğimizin tanınmasında önemli bir rolü olan Refik Halit, 1919'dan başlayarak Türk hikâyeciliğine yeni bir sayfa açar. Gariper, hikâyeciliğimizde önemli bir yeri olan Refik Halit'in sanat yaşamını şöyle açıklamaktadır: "Fecr-i Ati topluluğuyla sanat hayatına giren Refik Halit [Karay]'ın (1888-1965) ilk kalem tecrübeleri 1909'dan itibaren bu topluluk içinde oluşur. Halit Ziya ile Hüseyin Cahit'in mahallî yaşama tarzını yansıttığı hikâyeleriyle Maupassant tekniğinin izlerini taşıyan bu hikâyelerde yerli konu ve tipler işlenir. Türk hikâyesinin gelişmesi yolunda önemli katkılar sağlayan yazar, asıl büyük hikâyelerini topluluktan ayrıldıktan sonra *Memleket Hikâyeleri* (1919) ile verecek ve bu türün gelişme çizgisi üzerinde önemli merhalelerden biri olacaktır" (Gariper, 2007: 166). Refik Halit, 1913-1918 yılları arasında sürgün olarak bulunduğu Anadolu coğrafyasını ve insanını yakından tanıma fırsatına erişerek bu insanların meselelerini, yaşayış tarzlarını, yaşamı yorumlayış yetilerini, kültürel ve psikolojik durumlarını *Memleket Hikâyeleri* adlı eserinde derinlemesine işler. Maupassantvari anlayışla kaleme alınan bu hikâyeler, gerek etkileyici vakalar üzerine inşa edilmelerinden gerekse titiz bir gözlem gücü ve sade bir Türkçe ile kaleme alınmalarından ötürü güçlü bir realizm örneği teşkil ederler. Refik Halit'in edebî bir gerçeklik oluşturduğunu Kudret şu şekilde belirtmiştir: "Gözlemlerine dayanarak yurt gerçeklerine ve çeşitli insan katlarına yönelme yöntemini daha sürgüne gitmeden, Maupassant etkisiyle benimsemiş bulunan ve 1909-1910 yıllarında bu yolda birkaç da örnek veren yazar, Anadolu'da bu yöntemi uygulayacak elverişli bir ortam bulmuştur" (Kudret, 1998: 162). Bununla birlikte Refik Halit, *Memleket Hikâyeleri* isimli eserinde, kasabaları ve kasaba hayatını da işlemiş bir kasaba hikâyecisidir. "Refik Halit Karay, Anadolu'daki sürgün yıllarının bir ürünü olan *Memleket Hikâyeleri*'nde kendisine bir kasaba hikâyecisi dedirtecek kadar Anadolu kasabaları ve kasaba hayatıyla ilgili görüntüler çizer..." (Kodal Gözütok, 2007: 75).

Refik Halit'in *Memleket Hikâyeleri*'nden farklı olan Ayfer Tunç'un *Memleket Hikâyeleri* ise okuyucuyu mutlu etmek için hoş ve samimi bir şekilde yazılmış; Karadenizlilerle, Abhazlarla, Ermenilerle fakat daha çok Adapazarlılarla ilgili zengin bir kültür şöleni sunması bakımından dikkate değer.

Eserde tek bir türün belirleyici izleri yoktur. Eser, tür olarak girişik, iç içe bir özellik göstermektedir. Yazar kendisinin yaşadığı ya da tanık olduğu olayları anlattığı için biraz hatıra türünde; kendi yaşamıyla ilgili olayları anlattığı için biraz otobiyografik; herhangi bir konuda içini dökmek, paylaşmak amaçlı kesin hükümlere varmadan samimi bir üslûpla yazdığı için biraz da deneme edasında olan bir eserdir. Yazar niçin böyle yapmıştır? Burada Tunç'un kendini bağımlı hissettiği tek bir konu yok; o, bu konuda yeterince özgür ve özgür bir sanatçı kimliği gösteriyor. Yeri geldikçe hatıra türünün özelliklerinden yararlanıyor, yeri geldikçe otobiyografik bir ton katıyor, yeri geldikçe de deneme türünün bir özelliğini yansıtıyor.

Tunç'un, anlatısında 'zaman matriksi' diyebileceğimiz bir olgu söz konusudur. Ben-öteki, geçmiş-şimdi karşıtlıkları eserde işlendiği için hatıralarındaki yaşanmışlık duygusunun da katkısıyla kendi ortaya koyduğu, *Geçmiş her anlattığımızda kılık değiştiren bir uydurmadır*, tezini kuvvetlendirmektedir.

Hatıra türünün özelliği şu bölümde daha çok yansıtılmıştır: "Hafızamda yıllarca peşinden koştuğum, rüyayı andıran bir görüntüler dizisi var ama rüya olmadığından eminim:

Bir akşam alacası. Beş-altı genç kız bir sokak arasında toplanmışlar. Kısa kollu elbiseler giymiş olduklarına göre mevsim bahar olmalı. İçlerinden biri çift kulplu, geniş ağızlı, içinde su olan yayvan bir testi kızlar arasında dolaştırıyor..." (Tunç, 2012: 67)

Mektup, hatıra ve otobiyografilerde aslında anlatıcı merkez anlatıcıdır. Merkez anlatıcı, edebî metinlerdeki kurmacalıktan oldukça uzaktır. Bu kitapta esasen bir tez ve antitez çatışması vardır. Yazar kendi tezini okura kabul ettirebilmek için bu türün özelliklerinden de yararlanıyor. Çünkü yaşanmışlık ve gerçeklik duygusu, okur üzerinde inandırıcı olması için gereklidir.

Otobiyografi türünün özelliği şu bölümde daha çok yansıtılmıştır: "Yıllar önce çocukluğumun ilk dönemlerine ait, zihnimden silinmeyen bu görüntülerin işaret ettiği ritüelin peşine düşmüş; anneme, ablama, teyzeme, Adapazarı'nda iyiden iyiye yaşlanmış birkaç kadına sormuş, hiçbirinden doyurucu bir cevap alamayınca da peşini bırakmışım..." (Tunç, 2012: 67-68)

Deneme türüne geçişi ise belki okurla samimi bir atmosfer oluşturma, bu samimi etkileşimi sürdürme isteğine bağlayabiliriz. Deneme türünün özelliği şu bölümde daha çok yansıtılmıştır: "1999 depreminden birkaç gün önce Adapazarı'na gitmişim ve doğduğum şehrin çirkinliği ve haşinliği karşısında içimde haşin bir öfke kabarmıştı. Zihnimde bir bir yıkmıştım çocukluğumdaki güzelliğinden en küçük iz bile taşımayan bu şehrin yeni yapılarını. Ardından depresyon oldu, o çirkin yapılar gerçekten yıkıldı. Müthiş bir suçluluk duydum, sonra bu hissi unuttum. Derken 2009'da Van'a gittim. İlk kez gittiğim bu şehrin çirkinliği yine aynı şekilde içimde bir öfke doğurdu. Bir an önce bu çirkin şehirden gitmek istedim. Van da aynı şekilde yıkıldı, yerle bir oldu. Zihnimde yıktığım bu çirkinlikleri yıkan şey benim lanetim değil elbette, kötü yapılaşmanın bedeli..." (Tunç, 2012: 24)

1.2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sakarya'dan etkilenen yazar, kendi şehir arşivini -Sakarya, Karasu, İstanbul üçgeni- *Memleket Hikâyeleri* isimli eserinde birbirinden farklı yazılarıyla okura sunarak onu memleket duygusunun yoğunluğunda bir gezintiye çıkarmayı amaçlamıştır. Daha da önemlisi yazar, kendisinden çok önceki bir dönemde, 1919'da, Refik Halit'in kaleme aldığı ve onun eseriyle aynı başlığı taşıyan *Memleket Hikâyeleri*'ne de göndermede bulunarak *metinler arası*lık açısından da özgün bir örnek sunmuştur.

Tunç, otobiyografik gerçekleri kurmacaya aktarmada öncelik vermiştir. Liseye kadar Adapazarı'nda yaşayan Tunç'un lise yılları ve ondan sonraki yılları da çoğunlukla İstanbul'da geçmiştir. Bu eserin vücut bulmasını, Tunç'un şehrine vefa duygusunu ödemek isteği ile açıklamak mümkündür.

Ben-öteki karşıtlığı üzerinde kurgulanan *Memleket Hikâyeleri*; memleket olmayı, ortak tarihimizi, ülkemizi ve köklerimizden nerelere uzandığını sorgulaması bakımından önemlidir. Yazar bu kitabını yazmak için *Memleketimi sevmek için elimde ne kaldı?* sorusuyla yola çıkar.

Geçmiş her anlattığımızda kılık değiştiren bir uydurmadır, cümlesiyle açılan *Memleket Hikâyeleri*, geçmişle bugün arasında toplumun yaşadıkları, aykırılıkları, gelenekleri üzerine sıkı bir hesaplaşma niteliğindedir.

Kitapta;

- Soyağacı defterlerimizin az olması,
- Bu toplum için eskinin tozlu, kirli ve aşınmış olması,
- Büyük-büyük annelerin doğum tarihlerinin net olmaması

anlatılmaktadır. Bunun üzerine yazar toplum için şu önemli saptamada bulunur: “Toplumsal karakterimiz hafızasızlık ve farkına varmak istemediğimiz ikiyüzlülüktür.”

1.3.Ayfer Tunç ve Adapazarı

1964 yılında Adapazarı'nda doğan Ayfer Tunç ilk ve orta eğitimini tamamladıktan sonra lise eğitimi için İstanbul'a gider. Burada Erenköy Kız Lisesi'ni bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okur ve o günden bugüne yazar İstanbul'da yaşamaktadır.

Ayfer Tunç, kendisiyle yapılan bir röportajda, Adapazarı'nda neler hatırlıyorsunuz sorusuna şu cevabı vermiştir: “Akşamüstleri gençlerin piyasa yaptığı meşhur bulvar, bulvarın suyu kahverengi-yeşil arası bir renk almış havuzları, havuzların kenarına dizilmiş binlerce saksı çiçek, Şemsiyeli Bahçe ve geniş güneş şemsiyeleri, harika dondurmaları, yazın kavak ağaçlarının şehri bir bulut gibi örten pamukçukları, Çark Caddesi'nin o zaman için çok şık sayılan mağazaları ve pasajları, pasajları, pasajları...”

Benim çocukluğumda Adapazarı'nda, ‘Pasajlar Kitabı’nın yazarı Walter Benjamin’in gözlerini yaşartacak kadar çok pasaj ve geçit vardı.”

Yine aynı röportajda kendisine yöneltilen “Adapazarı’nda en çok ne yapmak isterdiniz?” sorusuna da Tunç şu cevabı vermiştir: “Zaman tüneline binip çocukluğuma gitmek, ortaokuldaki basketbol antrenmanıma katılmak, ‘Enişte’nin Ayranı’ndan içmek, Çark Caddesi’nden 45’lik plaklar almak, Yıldız Sineması’nda renkli, şarkılı bir Türk filmi izlemek, olmadık yerlerde tarihî Adapazarı evleri keşfedip hayran hayran bakmak, meyve ağaçları ve kavaklarla dolu şehrimin bütün sokaklarını karış karış dolaşmak isterdim. Gerçekleşmesi mümkün bir istekte bulunmam gerekirse, Adapazarı’nda en has ıslama köfte nerede yapılıyorsa orada, tatlı ve bembeyaz ‘Adabassar’ soğanı ile ıslama köfte yemek isterim. Ama çocukluğumdaki lezzeti bulabileceğimden emin değilim” (URL8).

1.4.Eserin Tanıtımı

Refik Halit’in *Memleket Hikâyeleri* isimli kitabına da gönderme yapan eser; *Memleket Yazıları, Fotoğraflar Anlatıyor, Memleket Hikâyeleri* olmak üzere üç bölümden oluşuyor.

Memleket Yazıları isimli ilk bölümde daha çok deneme, anı ve öykü türleri arasındaki yazılar bulunmaktadır. Tahrif edilen mazimiz, her anlatıda kılık değiştiren geçmiş, tarihe karşı olan ilgisizlik anlatılıyor. Memleket-taşra-millet kavramlarının anlamları büyük bir titizlikle irdeleniyor. Sonunda İstanbul (güzelleme/ağıt) üzerinden memleket meselelerine toplum olarak nasıl baktığımız vurgulanıyor. Ayrıca yazar burada bize İstanbul’a olan sevgisini de anlatıyor.

Kitabın ikinci kısa bölümü olan *Fotoğraflar Anlatıyor*’ da ise fotoğraflar eşliğinde *Bıçakçı Gümüş Ahmet’in hikâyesi* ve Türkiye’nin modernleşme serüvenine dair fotoğrafların gerçek öyküsü anlatılıyor.

Kitabın son ve en kapsamlı bölümü ise *Memleket Hikâyeleri’dir*. Burada tam otuz adet öykü bulunmaktadır. Bu öykülerde, dışlanma, ötekileştirilme, toplumsal aksaklıklara tepkisiz kalma işleniyor ve bu meseleler farklı kökenlerden gelen yurttaşlardan başlanarak köy ahalisine, komşulara, ailelere hatta “evlere” kadar indirgeniyor. Farklı kökenlerden gelen yurttaşlar, Alman gelin, Japon Tamura, Doktor ve ailesi, Batılılık-Doğululuk meselesi arasında sıkışmış insanlar, Erzurum’a giden otobüs yolcusu, köklerini bulan Sara gibi farklı olduğu düşünülen bireylerin toplumda algılanma biçimi; çoğunluğun içerisinde farklı olanların ötekileştirilmesi ve sürü psikolojisi de işlenmiş meseleler arasındadır. Bazı öykülerde en küçük topluluğun içerisinde bile bir başkasının ötekileştirildiğine ilişkin örnekler yer alırken bazı öykülerde de herkesin kökeni araştırıldığı zaman aslında her bireyin kökeninde farklı unsurların çıkabileceği ihtimali de anlatılıyor.

1.5.Eserin İçeriğiyle İlgili Özetler

1.Tablo (Eserin İçeriğiyle İlgili Özetler)

<i>İyi insanların cehennemi daha sıcak olur</i>	Millet kavramının insanlar tarafından yanlış bilinen anlamlarına ve bu anlamlarla oluşturulan millet hiyerarşisi.
---	---

<i>Cangülüm</i>	Unutulmuş ya da yasaklanmış bir ritüel: Ermeni Niyet/Cangülüm Bayramı, iyicil duygular veren bir geleneğin neden sürgün edildiği.
<i>Çarpı işaretini öğrenmenin yarattığı kalp ağrısı</i>	Mezhep çatışması yüzünden hayatları cehenneme dönen bir aile, çatışmanın bir çocuğun hayatına yansması.
<i>Pontus</i>	Karadeniz’li Hüsniye Abla’nın Laz Böreği yapan Giritli bir kadına karşı duyduğu tepki.
<i>Bu memlekette köken meselesi her zaman karışıktır</i>	Kız isteme töreninde Abhaz babaanneninin torununun evlenmek istediği kızla ilgili Abhazca söyledikleri, söylenenlerin Abhaz olduğu orada öğrenilen Ayten Yenge tarafından anlaşılması bununla meydana gelen trajik komik olaylar.
<i>Zanaatkârlar</i>	Teknolojik gelişmelerin insan hayatına olumsuz yansmaları (mesleklerin geçerliliğini yitirmesi).
<i>Hür doğdum hür yaşarım</i>	Orta sınıf mensubu batı hayranı olan öğretmen Şeref Hanım’ın ve diğer karakterlerin sınıf atlama arzusu, onların sözde batılı özde muhafazakâr hâlleri.
<i>Trençkot</i>	Farklı sınıflara mensup çocukların birbirlerine olan bakışları, tutumları.
<i>It’s now or never</i>	Düğün şarkıcısı bir babanın şöhret olma arzusu ve afişleri.
<i>Todi Musikisi</i>	Klasik Türk Musikisi’nin piyasa sanatçıları tarafından kirletilip aykırı usûl ve notalarla farklılaştırarak ortaya çıkardıkları Todi Musikisi ve İstanbul’daki bir meyhanenin çirkin eğlenceleri.
<i>Bir intihar</i>	Ailelerin çocuklarına olan bakışlarının öldükten sonra bile değişmeyeceği.
<i>Garaz</i>	Okumayı sevmeyen Meriç’in öğretmeninin kendisine kitap özetiyle ilgili bir ödev vermesi, Meriç’in rastgele bir kitap bulması, kitabı çok sevmesi ve sonrası.
<i>Ece’nin kadınlar hamamı cefaları</i>	Üç farklı hamam öyküsü ve hamam sahneleri.
<i>Aşk</i>	Gerçek aşk.
<i>Bir Alman gelinin karalahana çorbası karşısındaki tutumu</i>	Köy evine misafir olan Alman gelinle ev sahibi arasındaki iletişimsizlik.

<i>Bettina'nın mahalleyi galeyana getiren bkinisi</i>	Bahçede bkinisiyle güneşlenen Bettina'nın erkekler tarafından taciz edilmesi.
<i>Hay makarimasu</i>	Adapazarı'na gelen Japonlar'ın ötekileştirilmesi ve ırkçılık.
<i>Bir Mardin hikâyesi: Kuyu</i>	Mardin'e ilk defa giden genç bir çiftin Mardin'de en değerli şeyin su olduğunu öğrenmeleri.
<i>Tokyolar ve boğulma anı</i>	Karasu'da tatil yapan bir kızın denizde boğulma tehlikesi atlatması.
<i>Klozetin Esrarı</i>	Karasu'da inşaatçılar tarafından derme-çatma evlerle dolandırılan insanlar ve sonrasında yaşananlar.
<i>Maymun çocuklar</i>	Yetmişlerde Karasu'da herkesin bildiği maymun çocuklar ve değişen Karasu.
<i>Siz Batılılar</i>	İki üniversite öğrencisi için Batılılık ve Doğululuk kavramlarının anlamı.
<i>Bir otobüs yolculuğu</i>	Genç bir kadının Erzurum yolculuğunda yaşadıkları.
<i>Dadaş Zeynel</i>	Aynı hastaneyi paylaşan farklı iki ideolojideki insan.
<i>Kayanın ardında</i>	Köklerini bulan Sara.
<i>Ceviz Hasan ve misafiri</i>	İnsanı sorularıyla sinir edecek kadar meraklı Rezzan Hanım ve Ceviz Hasan'ın yaşadıkları.
<i>Yuvasız</i>	Kendi şehrine yabancı olmanın ağrısını duyan Özlem.
<i>Memleket kıpkırmızı bir akide şekeri</i>	Değişen bir şehir Sakarya ve farklılaşan hayatlar anlatılıyor.

1.6.Mekânlar

Türkçe metinlerde “uzay” ve “uzam” olarak da nitelendirilen mekân “yer, mahal, ev, oturulan yer” anlamlarına gelmekte (Devellioğlu, 1992: 721) ayrıca bulunulan çevre, ortam, yaşanan dünya ve kâinat anlamlarını da içermektedir (Göka, 2001: 8). Doğramacıoğlu (2010) ise mekânı, olayların yaşanmasına imkân veren zemin olarak tanımlamaktadır.

Mekân öykünün temel öğelerinden biridir. Aydın, (2011) mekânın, olayın yaşandığı yeri gösteren öykünün önemli unsurlarından biri olduğunu, bu unsurun varlığının, metinleri öykü olmaya bir adım daha yaklaştırdığını ayrıca mekânın, insanların konumunu belirtmesi açısından önemli olduğunu ifade etmektedir.

Mekân, insanın kişisel ihtiyaçlarını giderdiği bir alandır. Şengül, (2010) insanın, mekâna ait çizgide ev, iş, eğlenme gibi fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarını giderdiğini belirterek mekânın insan hayatındaki rolüne dikkat çekmektedir.

Mekânla insan arasında kuvvetli bir etkileşim bulunmaktadır. Yazıcı (2002: 269) bu etkileşimi şu şekilde vurgulamaktadır: “Mekânla insanın ilişkisi yaşanan coğrafya ile örtük bir düzlemde ilerler. Böylece mekânlar, insan hayatının/kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olarak da karşımıza çıkarken; insan da mekâna yeni boyutlar kazandırarak hâkimiyet alanını genişletmiş olur...”. İçli (2012: 1307) de insan-mekân arasında derin bir bağ olduğunu şöyle açıklamaktadır: “Mekân ile insan arasında, temeli insanın varoluşundan bu yana atılmış derin bir bağ mevcuttur. İnsanın var oluşu ve varlığının konumlandığı yer olan mekân, bir varlık sahnesidir. Coğrafik olarak insanın ayağının yere basması ve varlık âleminde yer edinmesi için gerekli unsurlardan biri olan mekân, kişi-yer birlikteliğinin vazgeçilmez ögesidir.” Aktaş (1983) ise olay örgüsüne/vakaya ve onu meydana getiren vaka parçacıklarına sahne olan mekânın, şahıslardan ayrı düşünülemeyeceğini ifade ederek insan-mekân ilişkisinin birlikteliğine dikkat çekmektedir.

Memleket Hikâyeleri isimli eserde de mekânla insanın ilişkisi yaşanan coğrafyayla örtük bir düzlemde gitmiş ve insan, mekâna yeni boyutlar kazandırmıştır. Bu çalışmada insan ve mekân ilişkisi üç ana başlık ve ona bağlı çeşitli başlıklar altında sınıflandırılarak verilmiştir. Bu sınıflandırmalar ise şu şekildedir:

2.Tablo (İnsan ve Mekân İlişkisinin Sınıflandırılması)

1) İstanbul	<p>Taşra-Ahmet Hamdi Tanpınar-İstanbul Adapazarı-İstanbul-Taşralı İstanbul-İstanbulluluk Memleket Değil Metropol Olan İstanbul Sait Faik’le Aynı Memlekette Olan Anlatıcı ve Memleket Kavramı Üzerine Düşünceler Ayfer Tunç, İstanbul ve Adapazarı İstanbul ve Tarih Olumlu-Olumsuz Yanlarıyla İstanbul’u Beğenen, Onu Bir Ülkeye Benzeten Anlatıcı İstanbulumuz Demeyen Bir Millet İstanbul’daki Memleket/Hemşeri Haritaları Paralel Mekânlar (Adapazarı ve İstanbul) İstanbul Gerçeği için İstanbul’a Atfedilen Satırlar; “İstanbul için bir güzelleme” İstanbul Gerçeği, “İstanbul için bir ağıt” Dökülen ve Eskiye Bir İstanbul İstanbul Maçka’da Bodrum Kattaki Meyhane Alman Bettina ve İstanbul İstanbul’da Yuvasız Yaşamak</p>
-------------	---

2) Sakarya (Adapazarı)	Cangülüm ve Adapazarı Paralel Mekânlar (1999 Depremini Aynı Zamanda Yaşayan İstanbul ve Adapazarı) Adapazarı'nda Bir Çerkez köy ve Alman Gelin Adapazarı ve Japon'lar Acıklı ve Erişilmez Bir Hatıra Olan Adapazarı
3) Karasu	Karasu ve Sahte Doktor Karasu, Dolandırıcı İnşaatçılar ve Aileler Arası Çatışma Zamanla Değişmiş Karasu

1.6.1.İstanbul

Anlatıcı taşra sözcüğünün anlamlarını araştırır. A. Hamdi Tanpınar'ın *Teslim* öyküsü taşra sözcüğünü yazarın zihninde doğru bir yere koyar. Tanpınar'ın yazdıklarına göre Anadolu İstanbul'un, İstanbul da Avrupa'nın taşrasıdır.

“Taşrada kimse kendisine taşralı demez. Merkezde taşralı sözcüğünün yüklendiği anlamı, taşra şehirlerinde köylü yüklenir ki bu da değişmiştir” (Tunç, 2012: 20).

Şehir kavramıyla ilgili açıklamalar yapan anlatıcı yazısının bir yerinde İstanbul'u âşık olunan bir sevgiliye benzetmiştir:

“Bazı insanlar şehirlerine iflah olmaz bir âşık gibi bağlıdırlar ve bazı şehirlerin âşıkları eziyet görmekten hoşlanan, sadist âşıklar gibi çılgınlık çizgisini bile aşarlar. Her şehrin âşığı da kendi aşkının, kendi şehrinin biricik, tek ve en sevilesi olduğuna inanır. Ama şehirlerle aşk tek taraflıdır, biz onun aşkından ölüp biterken, o bizi umursamaz, bizim farkımızda bile değildir, kendi zamanını yaşar. İstanbul tam da böyle bir sevgilidir, huzurlu bir aşk vaat etmez” (Tunç, 2012: 32).

Anlatıcı bir saçmalık olduğunu düşündüğü hâlde Sait Faik'le aynı memleketten olmanın övgüsünü duyduğunu vurgular. Ama şu soruyu da sorar: “Aynı şehirden olmak kime ne gibi bir değer kazandırabilir?”

Anlatıcı, Sait Faik'in yazdıklarından yola çıkarak yazarın ailesi, doğduğu şehrin tarihinde de bugününde de yer tuttuğu hâlde yazarın kendisini hiçbir zaman bir şehre, memlekete ait hissetmediğini anlatır. Anlatıcı, Sait Faik'i yaşadığı yerlerin tabelalardaki adlarını umursamayan bir yazar olarak niteler.

1.6.2.Adapazarı

Adapazarı'nı insanların kalplerine benzeten anlatıcı, Adapazarı'nın S. Faik'i sahiplenmesini çok hoş karşılamış, memleketlerin değerli evlatlarının anısını bağrına basmaları gerektiğini de vurgulamıştır.

Adapazarı'nda meydana gelen depremin şehirde ne gibi farklılıklar meydana getirdiğini tasvir eden cümleler:

“Zor bir yolculuk oluyor. Doğuya doğru gittikçe dehşet ve panik artıyor. Sabahın ilk saatlerinde Adapazarı'na varıyorlar. Motorla bile babalarının oturduğu apartmana ulaşmak zor. Yıkılan evlerin enkazları yolları kapatmış. Şehirde toz, korku, çılgılık, feryat ve umutsuz bir çaba var. Artçı depremler oldukça şehri tazelenen bir panik kaplıyor” (Tunç, 2012: 149).

Öyküdeki olayların bir kısmı Adapazarı'nda bulunan Çerkez köydeki bir köy evinde geçiyor. Adapazarı, anlatıcıya göre neredeyse genetik muhafazakârlığı ile Batılı yaşama biçiminin birbirine geçtiği bir alandır. Öykünün bir yerinde de anlatıcı Adapazarı'nda eski evlerin tasvirini yapar:

“...Hâlleri vakitleri yerinde olsa da, çift kanatlı kapıları büyük anahtarlarla açılan iki-üç katlı eski evlerde oturuyorlar. O evler ki bir zamanlar var ve kalabalık olduklarını kimselerin bilmek istemediği Ermeni ya da Rum ustaların ellerinden çıkma. Yedi-sekiz yıl sonra, ailenin adını taşıyarak bir tür abide olacak, şehre ne kadar modern olduklarını gösterecek olan apartmana taşınacaklar, tıpkı benzer aileler gibi; kaloriferleri, L salonları, 24 saat akan sıcak suları olacak” (Tunç, 2012: 154).

Anlatıcı vaktiyle Japonya'dan, Adapazarı'nda bulunan Toyota Fabrikasına çalışmak için gelen Tamura'nın ve diğer Japonların başlarına gelenleri anlatıyor:

“Hay makarimasu'nun “Hai wakarimasu” olduğunu çabuk çözüyor ama ne maksatla söylediklerini anlamıyor. Çok anlamsız, çünkü “Hai wakarimasu” Japoncada “Evet, anlıyorum,” demek. Çang çing çong'la Çinlileri kastettiklerini de anlıyor, bundan da hiç hoşlanmıyor” (Tunç, 2012: 169).

1.6.3.Karasu

Anlatıcı Karasu'nun harika bir plajının olduğunu şu şekilde tasvir ediyor:

“Karasu'nun boyuna kilometrelerce, enine on metrelerce uzanan harika bir plajı var.

Yazın kumlar öyle bir kızıyor ki, bildiğin ateş, çıplak ayakla basmak imkânsız.

Denizden çıktığında tokyosuz kalanların hâli çok komik oluyor...” (Tunç, 2012: 175-180)

Anlatıcı, Karasu'nun geniz yakan zambak kokusuyla dolduğunu fakat çocukların bu çiçeklerin soğanlarını söküp ziyan etmelerini, doğayı tahrip etmelerini, doğanın kimse tarafından umursanmamasını eleştiriyor:

“...Böyle zamanlarda bütün Karasu genzi yakan bir zambak kokusuyla doluyor. Çiçekleri yokken de seviyor orayı. Annesinden gizli gitmeyi başarmışsa, arkadaşlarıyla birlikte kumları eşeleyip soğanları söküyorlar, kovalarda biriktiriyorlar, sonra da ziyan ediyorlar. Doğayı nasıl tahrip ettiklerinin, bu nadir bitkinin kökünü kurduklarının farkında değiller. Doğa kimsenin umurunda değil zaten ...” (Tunç, 2012: 175-180)

Güzellik Kraliçesi Belkıs öyküsünün kişilerinin Karasu’da bulunma sebebi, yaz tatilini Karasu’da geçirmektir. Başkişi olan Doktor Bey Karasu’dan Adapazarı’na muayenehanesine gider. Doktor Bey ve ailesi Karasu’ya gelmeden önce Virjinya gibi yurt dışında yaşıyor. Bilinmeyen bir sebepten ötürü Türkiye’ye gelip Adapazarı’na yerleşiyorlar. Sonra Doktor Bey burada bir muayenehane açıyor ve birtakım olaylar neticesinde sahte doktor olduğu gerçeği ortaya çıkıyor.

2.YÖNTEM

Ayfer Tunç’un *Memleket Hikâyeleri* isimli eseri incelenirken betimleyici yaklaşım izlenmiş ve karşılaştırma tekniğinden yararlanılmıştır. Bu yaklaşımdan ve teknikten yararlanmadaki amaç; Sakarya ve Karasu ile ilgili yazılarda en çok hangi unsurlara ağırlık verildiğinin, Sakarya’nın ve Karasu’nun, İstanbul’la benzer ve farklı yönlerinin tespit edilmesidir.

3.BULGULAR VE TARTIŞMA

Ayfer Tunç, *Memleket Hikâyeleri* isimli eserini edindiği hayat deneyimlerinden, hatıralarından, okuduklarından, gözlemlerinden ve uzun süredir gezip dolaştığı yerlerde çektiği fotoğraflardan yola çıkarak kaleme almıştır. Tunç, kitaptaki tüm hikâyelerle toplumdaki çok bireyin kendi yaşamını mercek altına almasını, kendisine çekidüzen vermesini ve kendisini sorgulamasını sağlamaya çalışmıştır. Yazar, bu yolla toplumun kendisine, tarihine, kültürüne, coğrafyasına ve ülkesinin sınırları içerisinde yaşayan-hangi mezhebe bağlı olursa olsun- tüm insanlara karşı daha bilinçli bir şekilde yaklaşılmasını amaçlamıştır. Tabii yazar bunun öncesinde aslında çoğu insan tarafından yanlış bilinen, anlaşılan “memleket nedir?, milliyetçilik nedir?, şehir nedir?” gibi çeşitli kavramları irdelemiş, insanlar tarafından yanlış bilinen ve anlaşılan bu kavramların anlamlarını insanların zihinlerinde doğru bir yere yerleştirmeleri için çalışmıştır.

Tunç’un bu kitabı okunduğunda yazarın Türkiye’nin geleceğe yönelik tüm ümitlerini kaybettiği görülmektedir. Yazarın gelecekle ilgili olan ümitsizliğinin sebepleri;

- Önlenemeyen ve körü körüne empoze edilen milliyetçilik,
- Kültürümüze olan kayıtsızlık,
- İlkesiz olmak,
- Değer bilmez bir toplum olarak tarihe olan ilgisizlik,
- Farklı mezheplere karşı takınılan olumsuz tutum,
- Arşivlere olan soğukluk ve ilgisizlik,
- Şehirlerin çirkinleştirilmesi ve kimliklerini tahrip etmesi,
- İnsanların ülkesine olan itibarsızlığı,
- Belleğini kaybeden bir toplum,
- Bir memleket değil de metropol olan İstanbul’un tüm olumsuz nitelikleri içinde barındırması,
- Şehirli-taşralı sendromu,

- Anayurtta yabancı olma sorunu,
- Memleket hissini anlama çabaları gibi çeşitli maddeler dahilinde sıralanabilir. Dolayısıyla *Memleket Hikâyeleri*;
- memleketimizin geldiği noktayı görmek isteyenlere,
- diğer ülkelere göre kendi ülkesini cennet gibi görenlere,
- memleketinin diğer memleketlerden daha üstün olduğunu iddia edenlere,
- memleketinin gelmiş olduğu noktaya sızlananlara

önemli mesajlar vermektedir.

4.SONUÇ

Ayfer Tunç, kendi şehir arşivini –Sakarya, Karasu, İstanbul üçgeni- *Memleket Hikâyeleri* isimli eserinde birbirinden farklı hikâyeleriyle okura sunmuş ve onu memleket duygusunun yoğunluğunda bir gezintiye çıkarmıştır. Ayrıca Tunç, kendinden çok önceki dönemde 1919’da Refik Halit’in aynı başlığı taşıyan kitabına da göndermede bulunarak *metinler arasılık* açısından da özgün bir örnek sunmuştur. Kitaptaki hikâyelerin çoğunluğu, 1960-2000 arası birçok dönemi içinde barındıran kırk yıllık bir dönemi içermektedir. Tunç, bu kitapta, kendi hayat tecrübesini, memleketle ilişkin duygularını, gözlemlerini, biriktirmiş olduğu insan hikâyelerini, başkalarından duyarak öğrendiği hikâyeleri okuyucuyla paylaşmaktadır. Dolayısıyla *Memleket Hikâyeleri*, bir tarafıyla sosyolojik bir anlatırken diğer bir tarafıyla da öykü kitabı mahiyetindedir ve eserde hatıra, deneme ve otobiyografi türünün belirleyici izlerini görmek mümkündür. Bizi bize anlatan *Memleket Hikâyeleri* yaşanmış hikâyeleriyle; belleğini yitiren bir toplumun aynaya bakmasını, kendisiyle yüzleşmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymakta, bireyin toplumla ve tarihle yüzleşmesi ereğiyle yazılmış her hikâyeye onun yaşantısını merceğe altına almaktadır.

KAYNAKÇA

- AKTAŞ Şerif, “Roman Olarak Hüsn ü Aşk”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S:27 (1983), s.94-108.
- AYDIN Emel, (2011). Orhan Veli’nin Şiirlerinde Öykü İzleri, Sait Faik’in Öykülerinde Şiir İzleri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1992.
- DOĞRAMACIOĞLU Hüseyin, “Türk Hikâyeciliğinin Prototipi Sayılabilecek Heft-Hân’da Mekân”, *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, S:52 (2010), s.33-46.
- GARİPER Cafer, “Fecr-i Atı Topluluğu”, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt. 3, İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, (2007), s.151-172.
- GÖKA Şenol, *İnsan ve Mekân*, Pınar Yayınları, İstanbul 2001.

- HARMANCI Abdullah ve SOLAK Ömer, “Ayfer Tunç Öykülerinde Sevgisizlik Teması”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S:23 (2010), s.87-97.
- İÇLİ Ahmet, “Fuzuli’nin Rind ü Zahid Eserinde Mekân: Meyhane ve Mescit”, Turkish Studies, C:7/1 (2012), s.1305-1317.
- KODAL GÖZÜTOK Türkan, “Refik Halit’ten Cumhuriyet Dönemi Hikâyecilerine (1919-1940) Kasaba Olgusu”, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, S:2 (2007), s.73-93.
- KUDRET Cevdet, Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, İnkılâp Yayınları, İstanbul 1998.
- ŞENGÜL Mehmet Bakır, “Romanda Mekân Kavramı”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. 3/11 (2010), s.528-538.
- URL1, Havada Bulut, <http://www.belgeler.com/blg/1vey/havada-bulut-ayfer-tun.html>, (ET: 18.09.2012).
- URL2, <http://www.idefix.com/kitap/memleket-hikayeleri-ayfer-tunc/tanim>, (ET: 18.08.2012).
- URL3, <http://www.selyayincilik.com/kitaptanitim.asp?kod=135.html>, (ET:18.08.2012).
- URL4, <http://www.tosunnecip.blogcu.com/gunumuz...-14-ayfer-tunc>, (ET: 25.08.2012).
- URL5, <http://www.tosunnecip.blogcu.com/ayfer-tunc-oykuculugu>, (ET: 25.08.2012).
- URL6, Memleket Hikâyeleri: Tıpkı Bizim Gibi, <http://www.bianet.org/.../139092>, (ET: 23.09.2012).
- URL7, Budakoğlu Tekin, Ayfer Tunç’un Memleket Hikâyeleri Üzerine, <http://www.edebiyathaber.net/ayfer-tuncun-Memleket-Hikayeleri-uzerine>, (20.09.2012).
- URL8, Ayfer Tunç’un Adapazarı, <http://www.turkishairlines.com/tr-tr/skylife/.../ayfer-tuncun-adapazari>, (ET: 17.09.2012).
- TUNÇ Ayfer, Ömür Diyorlar Buna, Can Yayınları, İstanbul 2007.
- TUNÇ Ayfer, Memleket Hikâyeleri, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.
- YAZICI Nermin, Halikarnas Balıkçısı’nın Eserlerinde Tabiat, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2002.